

"Frankrijk en de Europese Defensie Gemeenschap" in Internationale Spectator (18 Februari 1953)

Source: Internationale Spectator. 18.02.1953, n° 4. 's-Gravenhage: Het Nederlandsch Genootschap voor Internationale Zaken. "Frankrijk en de Europese Defensie Gemeenschap", auteur:E.M. , p. 2-11.

Copyright: (c) Internationale Spectator

URL:

http://www.cvce.eu/obj/frankrijk_en_de_europese_defensie_gemeenschap_in_internationale_spectator_18_februari_1953-nl-9452ec39-d9b7-4115-b78f-67ebdb557f92.html

Publication date: 14/05/2013

Frankrijk en de Europese Defensie Gemeenschap

Frankrijk is in de naoorlogse jaren het land geweest, dat het meest op Europese integratie heeft aangedrongen, waar de meeste plannen ontworpen zijn, en waaraan hetgeen tot nu toe op het gebied van integratie bereikt is, voor een groot deel te danken is. Desondanks is in Frankrijk een buitengewone grote tegenzin merkbaar om over te gaan tot het instellen van een Europees leger. Hoe is deze schijnbare tegenstelling te verklaren?

Na de tweede wereldoorlog was Frankrijk sterk verzwakt. Het vertegenwoordigde als het ware het Europa, dat gestadig in belang afnam, dat in verval was, dat nieuwe levenskracht nodig had. Frankrijk had niet, zoals Engeland, bijzondere banden met nog jonge naties, waaruit zij deze nieuwe levenskracht kon trachten te putten. Het was derhalve geen wonder, dat reeds in 1945 en 1946 vele vooraanstaande Franse politici de toekomst zagen in een nauwere aaneensluiting van de verschillende Europese naties.

Op het einde van 1947 had een grote zwenking in de Franse buitenlandse politiek plaats. Tot dat tijdstip had Frankrijk, mede onder invloed van de Gaulle, de klassieke politiek van een goede verstandhouding met het Oosten tegen een hernieuwd Duits gevaar trachten te volgen, en een bemiddelaarsrol tussen Oost en West willen spelen. Getuige o.a. het feit, dat de Fransen in 1945 een Duitse bezettingszone, grenzend aan die van de Russen trachtten te krijgen. Na de Vier Mogendheden Conferentie van Londen in Dec. 1947 zag Bidault, Minister van Buitenlandse Zaken, dat men een keus moest maken. Sindsdien behoort Frankrijk tot de volgelingen van de Verenigde Staten, zij het onder protest van velen, en zij het met de bijgedachte, dat een nieuwe zwenking misschien wel mogelijk blijft.

Na 1947 was Europese integratie noodzakelijker, enerzijds om zich tegen een Communistische heerschappij te verzetten, of om in Europees verband de zelfstandigheid te bereiken, die Frankrijk alléén niet meer bezat, maar anderzijds omdat dit de enig overgebleven wijze was, om enige controle over Duitsland of West-Duitsland uit te oefenen.

De Europese eenheids-politiek werd in de volgende jaren voorgestaan door alle Franse partijen, uitgezonderd de Communisten. De aanhangers van de Gaulle waren wél voorstanders van integratie, maar keurden de wijze, waarop dit gebeurde, in zo hevige mate af, dat zij toch constant tot de oppositie behoorden. De Socialisten toonden in den beginne enige terughoudendheid, maar in werkelijkheid waren de meningsverschillen tussen de partijen van het Centre nooit van principiële aard.

In de zomer van 1948 lanceerde de Franse regering het plan tot de creatie van de Raad van Europa. Uit de teleurstelling, in de Assemblee Nationale over de geringe bevoegdheden die dit lichaam tenslotte bij de stichting in Mei 1949 kreeg, blijkt dat het velen ernst was met de creatie van een werkelijke Europese federatie. Dat het tot Mei 1950 duurde vóór van Franse zijde een nieuwe stap werd ondernomen, moet onder meer zijn oorzaak hebben gevonden in het feit, dat men wachtte op een zich aftekenen van de toestand in en van West-Duitsland. Tengevolge van de samenwerking met de Westerse staten was al een welwillender houding jegens West-Duitsland merkbaar in het buitenlands beleid van Bidault in 1947 en 1948, al bleef men aandringen op een decentralistische Duitse regeringsvorm en een internationalisatie van Rijnland en Roergebied. De politiek van Schuman, dié Bidault in Juli 1948 als Minister van Buitenlandse Zaken opvolgde, bestond als het ware in een opvangen van West-Duitsland in de mate, waarin het door de bezettende mogendheden werd losgelaten. Hij maakte reeds vóór de eerste zitting van de Raad van Europa in een persinterview met *Ie Monde* bekend, dat hij een toelating van West-Duitsland tot de Raad van Europa voorstond. Dat het hem enige moeite kostte, zijn landgenoten tot dit standpunt over te halen, behoeft geen betoog. De antipathie tegen een Duits-Franse samenwerking was nog zeer groot. West-Duitsland en het Saargebied werden tenslotte op 2 April 1949 als geassocieerd lid uitgenodigd.

Vóór een uiteenzetting van de betekenis van de concrete Franse integratieplannen van 1950 is het nuttig, de Franse houding tegenover de Atlantische Gemeenschap te bezien. Het sluiten van het Atlantisch Pact was een bevestiging van de zwenking in de Franse politiek in 1947. Het betekende de voorlopige begrafenis van de theorie van Europa als "derde macht". Dit werd betreurd door velen. Men zag Europa wel niet direct als „vredestichtster”, maar men was wél bang, dat een herbewapening nutteloos was, en dat een gevaar

school in het zich te nauw verbinden met Amerika en speciaal met de Amerikaanse economie.

De Franse regering koos in 1950 een standpunt, dat regelrecht hier tegenover stond. De regeling die het Atlantisch Pact gaf; was onbevredigend en halfslachtig. Welnu, de oplossing bestond in méér samenwerking met de bondgenoten. Bij de redenen, die Bidault en Schuman er toe brachten, voorstellen tot "meer solidariteit in het Westen" te doen (Atlantische Vredesraad, 16 April 1950, voorstel van Schuman tot het scheppen van een Organe Permanent d'Exécution, met lidmaatschap óók van West-Duitsland en Oostenrijk), speelde, naast Frankrijks zwakke economische positie, ook de Duitse kwestie een grote rol. In April 1950 heerste er in het Westen in het algemeen de mening, dat het tijd was, West-Duitsland als een meer volledig lid op te nemen in het Westelijke kamp. „West-Duitsland behoort bij ons”, zei Acheson in een rede voor de Pilgrim society te Londen, begin Mei 1950. Wanneer nu door grotere Amerikaanse steun de leden in staat werden gesteld, aan hun militaire beloften te voldoen, zou de „cauchemar” van een Duitse herbewapening allicht minder snel ter sprake komen. En - een meer positief aspect — Duitsland moest uiteindelijk betrokken worden in een gemeenschap, die een werkelijke gemeenschap was en waar samenwerking op vele gebieden plaats vond. Dit gold zowel voor Europa als voor de grotere Atlantische gemeenschap.

Deze Franse pogingen liepen op niets uit. Grotendeels waren zij in strijd met de "totale diplomatie" van Amerika. Weliswaar noemde Acheson als één van zijn "zes punten" ter verklaring van deze term "economisch evenwicht", maar in de praktijk werd bewapening vóór alles gesteld. In verband met de verdere gebeurtenissen is het echter van belang, deze Atlantische zijde van Schuman's politiek, en speciaal zijn pogingen, Duitsland in de Atlantische gemeenschap te betrekken, niet buiten beschouwing te laten.

Schumanplan

Het Franse project in verband met Europese integratie, dat tot nu toe het grootste succes heeft geoogst, is het Plan Schuman, Het Plan Schuman stelde iets concreets voor, en iets wat tot één van de (Franse) kernpunten van de zaak doordrong: geen toekomstige Duitse hegemonie in het Roergebied. Schuman had bovendien een uitermate gunstig tijdstip en een gunstige wijze uitgekozen om het (e) lanceren. Een gunstige wijze: door het tot op het laatste moment geheim te houden, Een gunstig tijdstip; Duitsland was in industriële en politieke opkomst, maar nog niet zo sterk, dat samenwerken geen voordeel zou betekenen. Het plan bracht bovendien de zo broodnodige welwillendheid van de Verenigde Staten en een Frans prestige, dat men zich daarvóór nauwelijks had kunnen voorstellen. De tegenkanting in Frankrijk zelf kwam dan ook uitsluitend van de zijde van enkele groepen industriëlen op economische gronden, en van de zijde der Gaullisten en Communisten.

Het Plan Schuman bracht aan de andere kant één onaangenaam feit aan het licht: Groot-Brittannië en Scandinavië wensten geen deel te nemen aan "pools" met supranationale autoriteiten. Tengevolge van de afwijzende Britse houding tegenover alles, wat verder ging dan samenwerking tussen regeringen, ontstond in de zomer van 1950 de strijd over Groot of Klein Europa. De Raad van Europa besloot, na een hevig bewogen zitting, een afwachtende houding aan te nemen en de creatie van een Politieke Autoriteit voorlopig te laten rusten. In het debat van 14 en 15 November 1950 bleek het grootste gedeelte van de Franse Assemblée Nationale het met deze koers eens te zijn. Men hoopte dat Engeland haar houding nog zou herzien, men wilde nog niet geloven aan het onaangename feit dat een Europese federatie een federatie zou moeten zijn, waarin in hoofdzaak Frankrijk eventuele Duitse neigingen tot hegemonie zou moeten verijdelen. Toch durfde een gedeelte van de Assemblée een federatie zonder Engeland aan: Reynaud (Rep. Indép.), Maurice Schumann, Bichet (M.R.P.) en ook enkele Socialisten (Philip, Jaquet, de voornaamste verdedigers van "Klein Europa" in Straatsburg). Over het algemeen, en zeker in de jaren 1951 en '52 waren het juist de Socialisten, die steeds weer de nadruk i egden op de noodzaak van Engelse deelneming.

Duitse herbewapening

Engelse afzijdigheid was de eerste slag voor de Franse integratie-politiek. De gebeurtenissen in Korea vormden de tweede.

Tevoren is vermeld, dat, waar de splitsing van Duitsland semi-permanent scheen, in het voorjaar van 1950 in de Verenigde Staten en Engeland al een drang bestond, het West-Duitse potentieel dienstbaar te maken aan

de versteviging van de Westelijke wereld.

Wij hebben gezien, hoe dit voor Schuman mede een rede was, te trachten, Europese en Atlantische politiek meer met elkaar in overeenstemming te brengen. Na Korea waren de Verenigde Staten vast besloten, Europa op korte termijn te versterken en te doen versterken. Het zou onjuist zijn te zeggen dat de Fransen, Communisten en sommige neutralisten uitgezonderd, de noodzaak hiervan niet onderschreven. Maar het was duidelijk, dat nu het meest gevreesde aspect van de Duitse kwestie acuut zou worden: de Duitse herbewapening.

Duitse deelname aan de verdediging van het Westen was doodgezwegen tot het einde van 1948. Toen begonnen, zowel in Duitsland zelf als in het buitenland, stemmen op te gaan, die de mogelijkheid aarzelend aanstipten. De kwestie kwam ter sprake op het Congres van Europese Federalisten te Rome, November 1948. De Rheinische Merkur wijdde er enige artikelen aan. Plannen voor een gezamenlijke strijdmacht van de West-Europese landen, met inbegrip van West-Duitsland, werden besproken in de brochure, uitgegeven in October 1948 door de Britse Labour-partij: "Feet on the Ground, a study on a Western Union".

Pas in December 1949 liet Adenauer zich voor het eerst over de kwestie uit, in een persinterview met de Amerikaanse Cleveland Plain Dealer. Zijn houding was zeer gereserveerd. Men moet zich herinneren, dat op dat tijdstip de algemene stemming in Duitsland nog zeer anti-militaristisch was.

In Frankrijk schreef Beuve Méry, hoofdredacteur van Le Monde, reeds bij het sluiten van het Atlantisch Pact: "Le réarmement de l'Allemagne est contenu dans le Pacte de l'Atlantique comme le germe dans l'œuf". Reynaud (Onafh.) waarschuwde in Januari 1950 tegen "poincarisme", bestaande in een principieel verzet tegen een Duitse deelname in de verdediging van Europa. Generaal Bilotte (K.P.F.) schreef in Le Monde van 21 Febr. 1950 dat de absolute noodzakelijkheid om Europa's defensie te vergroten dwong de kwestie van Duitse soldaten onder ogen te zien.

De bezwaren, die zelfs de meest verlichte Franse politici hiertegen voelden, waren duidelijk. Men was bezig een federatie te vormen, teneinde, onder meer, in het vervolg in vrede niet Duitsland te kunnen samenleven. Duitsland was verdeeld. De bevolking van West-Duitsland leefde, juist dóór deze verdeling, nog steeds in een vrij grote mate van verwarring en onzekerheid. Men trachtte de Duitsers nu een ideaal: "Europa" te geven, daarbij steunde men in hoge mate op de Duitse Kanselier, Konrad Adenauer.

Een drang van buiten af tot remilitarisatie zou West-Duitsland in een machtspositie brengen. Indien er bovendien weer Duitse generaals kwamen, zouden zij, zoals vroeger, een grote invloed op de regering uitoefenen. Nationalisme, gemengd met een zekere hoeveelheid rancune, zou alle Europese gevoelens doen verdwijnen, Adenauer zou of zijn koers veranderen, óf ten val gebracht worden en het hele Europa-bouwsel zou ineenstorten of in Germaanse stijl voltooid worden. De kansen op een wereldoorlog zouden stijgen, aangezien Rusland geprovoceerd werd en de extreme groepen in de Verenigde Staten gestimuleerd zouden worden door een West-Duitsland, dat het overige gedeelte van haar gebied terug wenste. Bovendien bestond nog de mogelijkheid dat een Duits-Russisch pact als dat van Rapallo gesloten zou worden.

Zij, die de Europese plannen ontwierpen, de Monnetgroep uit de Rue de Martigny, hadden genoeg realiteitsgevoel om in te zien, dat Duitse soldaten en Duitse fabricage van wapenen ten slotte onvermijdelijk zouden zijn - tenzij uiteraard Oost en West het alsnog eens konden worden over een geneutraliseerd Duitsland. Maar zij hadden gehoopt op meer tijd. Wanneer de integratie van Europa op andere gebieden verder voortgang zou hebben gevonden, wanneer het Petsche-plan voor investering, het plan Bonnefous voor transport, het nog ongepubliceerde plan van Pfimlin voor de integratie van de landbouw in werkelijkheid waren uitgevoerd, wanneer er tenslotte een overkoepelend lichaam was gesticht, dan konden militaire zaken ook geïntegreerd worden, en kon Duitsland haar bijdrage leveren.

Korea stuurde dit tijdschema in de war. Volgens Anglo-Amerikaanse mening moest Duitse herbewapening sneller komen. Bleef over de vraag: hoe snel, en op welke wijze?

Op de conferentie van ministers van Buitenlandse Zaken te New York, September 1950, werd

overeenstemming bereikt over een revisie van de lijst van de in West-Duitsland verboden industrieën, hetgeen in de praktijk betekende, dat in Duitsland oorlogsbenodigdheden geproduceerd konden worden. De drie bezettende mogendheden gaven West-Duitsland een garantie, en besloten hun troepen te versterken. Verder werd de West-Duitse politiemacht uitgebreid. Tenslotte werd het centrale punt, van Duitse deelname in de N.A.T.O. aangesneden. Schuman zette zijn standpunt uiteen: een West-Duits lidmaatschap op dit moment zou onherroepelijk het Schuman-plan en de gehele Europese integratie in gevaar brengen. Was het niet beter, de kwestie even te laten rusten, en te wachten tot, bij voorbeeld, de vergadering van de Atlantische Raad in Mei? Bevin bleek bij deze eerste discussies dichter bij het Franse dan bij het Amerikaanse standpunt te staan, hij zag in een onmiddellijke Duitse herbewapening een provocatie van het Oosten.

De tegenstellingen werden scherper, de debatten feller op de daarop volgende vergadering van de Atlantische Raad. Shinwell stelde zich veel meer op het standpunt van de Verenigde Staten. Europa moest verdedigd worden aan de Elbe. De Fransen klaagden zelf over de economische onmogelijkheid om meer troepen te leveren. Het Russische gevaar dreigde: Franse gevoeligheden dienden op zij gezet te worden.

Jules Moch verdedigde zich heftiger en feller dan Schuman. Steun bij andere leden van de N.A.T.O. vond hij tot zijn teleurstelling niet, desondanks bleef Frankrijk bij haar weigering. De debatten in de Franse Assemblee werden zeer opgewonden. Daniel Mayer, Guy Mollet, de meeste andere socialisten en ook vele leden van andere partijen stelden zich achter Moch. Schuman en Pléven, toen Minister-President, zagen de noodzaak van een compromis in, maar voelden het kabinet wankelen. Indien het parlement zich uitsprak vóór Moch, zou deze in New York menen, dat hij de Amerikanen zoveel voor het hoofd kon stoten als hij wilde.

Het Plan Pléven

Onder deze omstandigheden had de geboorte van het Plan Pléven plaats. Het verschil met de komst van haar vijf maanden oudere zuster was wel treffend! Natuurlijk lag een oplossing in Europese richting voor de hand. Bidault en Reynaud hadden op de laatste zitting van de Raad van Europa een Europese Minister van Defensie voorgesteld, en Churchill had vervolgens om de onmiddellijke creatie van een Europees leger gevraagd. Adenauer had herhaaldelijk betoogd, dat Duitsland slechts aan een Europees leger zijn medewerking zou verlenen.

De onmiddellijke uitwerking van het Plan in Frankrijk zelf was gunstig, in de oorspronkelijke vorm was het aanvaardbaar voor alle partijen van het Centre. Er bleef enige individuele oppositie (Bonafous, Daladier) maar de Assemblee keurde het op 25 October met vrij grote meerderheid goed (343-225 stemmen). Het buitenland echter reageerde uiterst koel. Het had geen nut, dat de Franse regering wees op de analogie met het Plan Schuman. In Washington en Londen sprak men over "welcome to the French initiative, which should be studied", maar ondertussen was men geïrriteerd. Het Plan Pléven scheen een surrogaat-oplossing, een poging om de kwestie van Duitse deelname te traineren op een ogenblik dat alles aankwam op snelle en afdoende beslissingen, in verband met een direct gevaar.

En hoewel Adenauer steeds de weg van de geleidelijkheid bewandelde en in Europese integratie het heil van Duitsland zag, kon hij toch, mede door pressie van de publieke opinie, geen plan voor remilitarisatie aanvaarden waarin Duitsland een ondergeschikte positie zou innemen, en was dit een te schone gelegenheid om niet op een veel grotere mate van soevereiniteit aan te dringen.

De Atlantische Raad droeg het probleem ter bestudering over aan de Raad van Plaatsvervangers en het Militaire Comité in Londen. Van Franse zijde werden inmiddels pogingen ondernomen, de Westelijke wereld voor haar standpunt te winnen. Een onderhoud met Adenauer en de Hoge Commissaris Francois Poncet bleef zonder resultaat. Meer succes had Schuman, met een uitstekende rede gedurende het tweede gedeelte van de tweede zitting van de Raad van Europa. Het was te begrijpen, dat het Plan Pléven gemakkelijker te verdedigen viel in Straatsburg dan voor de militaire experts van de N.A.T.O., Van militair standpunt bezien betekende het plan inderdaad een teruggang, een surrogaat-oplossing. Maar Schuman duidde in diplomatieke bewoordingen op de gevolgen, die een Duits lidmaatschap van de N.A.T.O., d.w.z.

een werkelijke wederbewapening van Duitsland zélf, kon hebben. "Wanneer een land een eigen strijdmacht heeft, zal het daarmee zijn eigen belangen wensen te dienen". De conclusies werden aan de toehoorders overgelaten. Een Europees leger zou zo geconstrueerd zijn, dat geen van de landen er zich uit los kon maken. En had men niet van het begin af het plan gehad, een Europees leger te vormen? Men had slechts gehoopt, eerst de economische en politieke structuur te kunnen bouwen, maar de omstandigheden drongen tot spoed. Besefte men overigens wel, wat het voor Frankrijk betekende, het besluit te nemen, het Franse leger te doen verdwijnen?

De rede werkte zeker mee, om het Anglosaksische standpunt te wijzigen. Engeland deed in de daarop volgende week v/eten, dat zij er geen bezwaar tegen had, als Frankrijk de vorming van een Europees leger wilde beproeven, al was zij, evenmin als de Scandinavische landen, bereid er aan deel te nemen. Op 4 December reisde Attlee naar Washington in verband met de Chinese aanvallen in Korea, en men kan aannemen, dat tijdens zijn gesprekken met Truman ook het punt Duitsland werd behandeld en de voordelen van de Franse oplossing werden besproken.

De wereldsituatie was echter nog steeds zo dreigend, dat een onmiddellijke versterking van de N.A.T.O. onvermijdelijk werd geacht. Het Spofford-plan, resultaat van de arbeid van de Permanente Raad van de Atlantische gemeenschap, verklaarde zich in beginsel voor een oplossing in de vorm van een Europees leger. Het voorzag echter in de onmiddellijke opnemings van Duitse contingents van slechts 6000 man in N.A.T.O.-verband. Hoewel de politiek van de Duitse en Franse regering in deze tijd tot op zekere hoogte parallel scheen te lopen - beide wensten een Europees leger en géén directe deelname van West Duitsland in Atlantisch verband - blijken hun verschillende motieven uit de respectievelijke reacties op de Spofford-voorstellen. Na een conferentie met Hervé Alphand, Frans lid van de Permanente Raad, besloot de Franse regering, met het plan in te stemmen. Het was niet raadzaam, de uitdrukkelijke wensen van de Verenigde Staten nogmaals met voeten te treden, en deze kleine eenheden konden niet veel gevaar opleveren. In Duitsland echter werd de oplossing onmiddellijk afgewezen. Ook al was dit plan bedoeld als tijdelijke maatregel, het zou de Duitse positie verzwakken, wanneer men ook slechts éénmaal instemde met het innemen van een ondergeschikte positie. "Gleichberechtigung" was een Duitse conditio sine qua non.

De Atlantische Raad kwam in December opnieuw bijeen te Brussel. De stemming was aanmerkelijk beter dan te New York. Jules Moch toonde bij deze gelegenheid dat hij ook in Atlantische termen kon denken door als eerste de benoeming van Eisenhower als opperbevelhebber voor te stellen. Maar Duitse deelname aan de verdediging via een Europees leger werd nog steeds niet volledig aanvaard. In ieder geval achtte men het aanbevelenswaardig, Duitsland zelf eens wat grondiger over dit vraagstuk te polsen. De Atlantische Raad verstrekke daarom aan het Hoge Commissariaat de opdracht, met de Duitse regering het onderwerp te bespreken,

Waarschijnlijk kwam dit Moch en zijn landgenoten niet eens zo kwaad uit. Het betekende uitstel. Dit uitstel was van dubbel gewicht, omdat de Soviet Unie een nota had gestuurd, die naast een protest over het schenden van de overeenkomst van Potsdam een voorstel voor een vier mogendheden conferentie bevatte. Er was dus weer een klein sprankje hoop, dat het gevaar ter elfder ure en op de beste wijze kon worden afgewend: door een toenadering tussen Oost en West.

De hoop op een vier mogendheden conferentie bleek, zoals te verwachten was, ijdel. Er brak een tijd aan van eindeloos confereren,

Tot Mei 1951 kon men het enigszins vreemde schouwspel zien, hoe op twee plaatsen ex-vijanden van Duitsland haar voor verschillende vormen van herbewapening trachten te winnen. Op de Petersberg confereerden de Hoge Commissarissen met vertegenwoordigers van de West-Duitse regering. Het staat wel vast, dat hier nogmaals gepoogd is, Duitse troepen direct in N.A.T.O. verband op te nemen. Volledig West-Duits lidmaatschap was echter te veel gevraagd, en op die grond wees de Duitse regering het van de hand. Dit betekende versterking van de gedachte van een Europees leger, waarover in Parijs de "experts" van West Europa, op uitnodiging van Frankrijk, sinds 15 Februari confereerden. Deze "experts" vergaderden zeventien moeizame maanden, en misvormden in die tijd het oorspronkelijke plan Pléven in een dergelijke mate, dat Jules Moch tenslotte in verontwaardiging het mede-vaderschap ervan afwees. In Juli stuurde de Duitse

regering Theodor Blank van de Petersberg naar Parijs, kennelijk kende deze na vijf maanden nauwkeurig het Amerikaanse standpunt en kon hij dus in Parijs goede diensten bewijzen.

Midden Juli werd een tussenrapport gepubliceerd. Hetgeen bereikt was leek niet onaanzienlijk. Weliswaar verschilden de Duitse en de Franse lezing enigszins, in Duitsland werd gezegd dat men nu "Gleichberechtigung" en "de meest strijdbare eenheden" voorstond. Hervé Alphand drukte zich wat vager uit, Le Monde qualificeerde het resultaat daarom als "encourageante".

Op de ministerconferentie in Washington 10-14 Sept. 1951 juichten Engelsen en Amerikanen voor de eerste maal de plannen voor het Europese leger toe, als behorende tot dezelfde categorie van lofwaardige ondernemingen als het Schuman Plan. Vreemd genoeg werd dit nauwelijks gewaardeerd door de Franse Assemblee. Frankrijk was net in een hevige schoolstrijd gewikkeld, en men was, naar Bonnefous zei, zéér (in de zin van: zeer onaangenaam) verrast. Amerika's verwijt, dat Frankrijk trachtte de zaak op de lange baan te schuiven, was niet ongegrond, -bij haar uitnodiging tot de Parijse conferentie had Frankrijk het eerste stadium alleen al op achttien maanden geschat en het tweede stadium onbepaald gelaten.

De ministerconferentie in Washington hield zich ook bezig met het probleem van de toekomstige Duitse status. De onderhandelingen hierover werden sedert Mei in Bonn gevoerd. Duidelijk wees men in Washington op de onmogelijkheid van volkomen Duitse onafhankelijkheid, zolang het ijzeren gordijn dwars door Duitsland liep.

De Frans-Duitse vete laaide plotseling weer op ter inluiding van het nieuwe jaar. Op 2 Januari verklaarde de Duitse afgevaardigde Hallstein op een persconferentie, dat Duitsland in zijn mening nog niet "gleichberechtigt" was, zolang haar lidmaatschap van de N.A.T.O. niet was geregeld. Op 29 Januari stelde hij op een zitting van de Parijse conferentie zelf verschillende oplossingen in dit verband voor.

Hallstein's uitingen waren misschien onverstandig, maar niet zo buitengewoon onbegrijpelijk, inderdaad werd tenslotte een oplossing gevonden, die niet zo ver afstond van zijn voorstellen. In Parijs echter zat men te wachten op de gevolgen van de desastreuze Amerikaanse politiek, men zag deze in Hallstein's woorden en reageerde heftig.

Op 25 Januari had bovendien de benoeming van Grandval plaats, als Frans diplomatiek vertegenwoordiger in het Saargebied. Het Saargebied was steeds een klip geweest, waar Adenauer en Schuman in hun samenwerking liefst omheen zeilden. Zij was misschien nog van meer gewicht geworden door Engeland's afwezigheid in de toekomstige Autoriteit voor de Kolen en Staal Gemeenschap. Tijdens de conferenties over het Schuman Plan was de kwestie door Adenauer met opzet buiten beschouwing gelaten, alleen op een van de laatste vergaderingen was hij, om de critiek van de Sociaal-Democratische oppositie te ondervangen, gedwongen geweest, de zaak ter sprake te brengen. Frankrijk verlangde in ieder geval een economische unie met het Saargebied, en wenste de politieke status voorlopig onbeslist te laten. Het feit, dat Frankrijk de Saar blijkbaar als een zo zelfstandig gebied erkende, dat zij er een ambassadeur heen zond, en dat deze ambassadeur niemand anders was dan de zeer anti-Duitse Grandval, bracht een nieuwe Saar-crisis. Grandval's benoeming werd in het buitenland als een blunder aangemerkt: de Franse politiek in de Saar was begrijpelijk, maar niet van dien aard om op dit moment geaccentueerd te worden. Maar wél schrok men, ook te Londen, van de heftigheid der Duitse reacties. De Sociaal-Democratische pers kon geen woorden genoeg vinden om Adenauer zijn goedgelovigheid wat de Fransen betreft te verwijten. De ruzie was van belang, waar ze de onderhandelingen op een dood spoor bracht en de grote debatten over de defensiegemeenschap in de Assemblee en Bundestag beïnvloedde.

In beide volksvertegenwoordigingen bleek, welk een zwakke basis de Europese politiek van de leiders ten slotte pas had. De redevoeringen waren zeer nationalistisch, en elk Europees sentiment was er vreemd aan.

Na de verwarde debatten in de herfst van 1950 was Europese integratie in militair opzicht niet grondig meer in de Assemblee behandeld. Inmiddels wist men genoeg van de Parijse conferentie om te beseffen, dat Duitse generaals in het verdrags-ontwerp weer hun intrede zouden doen. De felle, soms van kortzichtigheid blijk gevende, redevoeringen kwamen zelfs voor de Franse regering als een schok.

"Nooit zullen mijn zonen zij aan zij strijden met hun vaders beulen!" riep Heuillard uit, en hij werd luide toegejuicht. Heuillard was zelf bijna vermoord in Duitse concentratiekampen, de scène was verklaarbaar, zij was dramatisch, ontroerend - - maar zeer gevaarlijk. De tegenwerpingen kwamen van alle zijden. Monteil (M.R.P.) wees op de betrekkelijke waardeloosheid van juridische formules, een Europees leger betekende wedergeboorte en hegemonie van de Wehrmacht. Hij vroeg om het Wonder, waarop zovele Fransen in het afgelopen jaar gehoopt hadden: een vier mogendheden conferentie met als resultaat een geneutraliseerd Duitsland, en besloot met te zeggen dat Frankrijk zich eenvoudig afzijdig diende te houden, wanneer, zoals gezegd werd, de Amerikanen in ieder geval een Duits leger wilden herschepen. Evenzo Daladier, die verkondigde: "In dat geval hebben we, al is het niet onze kracht, tenminste onze vrijheid in internationale aangelegenheden herwonnen". Een vreemde uitspraak voor een ex-premier.

De voorstanders van een defensiegemeenschap, Schuman, Bidault, Teitgen, bleven hameren op het feit dat een alternatief vrijwel niet bestond: de Amerikanen zouden de Duitse Wehrmacht in meer autonome vorm herstellen, of zich afwenden van het Continent.

De bepalende factor was de houding oer Socialisten. Jules Moch toonde zich onverzoenlijk. Ook hij zag als de enige oplossing een vermindering van de spanning tussen Oost en West. Een lichtstraal meende hij waar te nemen in het instellen van de ontwapeningscommissie door de Verenigde Naties, Maar het grootste deel van de Socialisten betuigde tenslotte zijn instemming met het plan voor een Europees leger, op de volgende condities: Geen recruterende van Duitse soldaten zal plaats vinden, voor het toekomstig verdrag geratificeerd is door alle deelnemende staten.

De inlijving van eenheden in het gemeenschappelijke leger moet langzamerhand plaats vinden. Geen land met territoriale eisen kan lid worden van de N.A.T.O., aangezien deze een defensief karakter heeft.

De Franse regering zal haar pogingen hernieuwen, andere Europese landen in de gemeenschap te brengen, speciaal Groot-Brittannië.

Bij de verdeling der financiële lasten zal rekening worden gehouden met de Franse offers in Indo-China. Het aantal Duitse contingenten zal niet aantal Franse niet overtreffen,

De Franse regering zal aandringen op "de kleinst mogelijke eenheden".

Groot-Brittannië en de Verenigde Staten zullen garanties tegen schending van het verdrag geven.

Wat kan men uit dit debat, (11 tot 19 Februari 1951) concluderen? De regering had een Pyrrhus-overwinning behaald, met 327 tegen 287 stemmen en een hoeveelheid voorwaarden, die haar onderhandelingen op de conferentie bemoeilijkten. Schuman's buitenlands beleid was eigenlijk reeds gedisqualificeerd, hij werd in het nieuwe kabinet Pinay slechts gehandhaafd, omdat de M.R.P. het als voorwaarde voor haar medewerking stelde. Maar een behoorlijk alternatief was door niemand gegeven.

Bertrand de Jouvenel gaf in de Gazette de Lausanne de volgende vernietigende uitspraak over Frankrijk:

"A la vérité la politique étrangère d'un pays dépend des moyens que lui donne sa politique intérieure. La politique intérieure française n'en donnant aucun, la diplomatie française ne peut que suivre la pente des événements et les protestations ne peuvent que lui ôter tout crédit pour ce qu'elle ne peut pas ne pas faire. Le mot d'indépendance nationale a plusieurs fois retenti dans ce débat; elle est un résultat que ne peut comporter un régime entièrement décrédité".

Een zeer scherpe uitspraak. Niet geheel juist, want Schuman en Bidault hebben wel degelijk een constructieve en althans gedeeltelijk zelfstandige politiek gevoerd, en de crisis van deze politiek is riet alleen te wijten aan zwakte, veroorzaakt door onstelselmatige binnenlandse politiek, maar ook door het verloop van de strijd in Indo-China, en een te vergeven misrekening wat betreft Engeland's houding en Amerikaans

inzicht in Europese verhoudingen.

Adenauer was in de Bundestag iets, maar niet veel beter gevaren dan Schuman in de Assemblée. Desondanks klaarde de atmosfeer op en vonden de onderhandelingen in Bonn en Parijs vrij snelle voortgang. In Londen hadden namelijk Engeland en de Verenigde Staten hun blijvende interesse in de defensiegemeenschap uitgesproken en hun voornemen te kennen gegeven, deze door garanties te verstevigen. De Atlantische Raad, vergaderend te Lissabon, had daarop voor alle partijen aanvaardbare principes neergelegd voor een relatie tussen de N.A.T.O. en de toekomstige E.D.G.

De uitwisseling van nota's met de Sovjet Unie, beginnende in Maart, had niet veel effect op de loop der gebeurtenissen. Aangezien de Sovjet Unie ditmaal een ge-remilitariseerd Duitsland voorstelde, en Duitse wapenfabricage op haar programma had staan, waren de Fransen uiteraard niet zeer enthousiast. Een gedeelte van Frankrijk oordeelde, dat men desondanks wel op de uitnodiging tot een conferentie in kon gaan, waar het in ieder geval uitstel betekende. De Franse regering stelde zelfs in Juni 1952 nog een vier mogendheden conferentie voor.

De nota's hadden het effect, speciaal de onderhandelingen over de status van Duitsland, sneller te doen verlopen.

Europese Defensie Gemeenschap

De contractuele overeenkomsten en het verdrag tot oprichting van de Europese Defensie Gemeenschap werden ondertekend op 26 en 27 Mei 1952. In de uiteindelijke vorm verschilde het ontwerp voor de Gemeenschap o.a. op de volgende punten van het Plan Pléven:

Het oorspronkelijke Plan had voorzien in nationale "contingenten", aangevuld met Duitse "eenheden" van ongeveer 5000 man. In plaats daarvan zouden er nu nationale - ook Duitse - divisies komen van ongeveer 13.000 man. Deze verandering was het gevolg, enerzijds van de Duitse eis tot "Gleichberechtigung", anderzijds van de militaire onmogelijkheid om met kleinere eenheden dan divisies te werken.

Het oorspronkelijke idee van één Minister van Defensie was vervallen. De Minister was vervangen door een "Commissariaat", bestaande uit negen "experts". Twee Duitse generaals zouden dus alvast hun invloed uitoefenen in de opperleiding van het leger.

Bij nader inzien was de onmogelijkheid gebleken, de defensie los te maken van de politiek der deelnemers. De taak van het politieke orgaan, de Raad van Ministers, was derhalve niet meer „bijstand” van de executieve (het Commissariaat) maar zij was het hoogste orgaan in de Gemeenschap geworden, en bij belangrijke beslissingen als het constateren van een noodtoestand en het bepalen van het totale budget was haar eenstemmigheid vereist. De gemeenschap was dus aanmerkelijk minder supra-nationaal dan Pléven bedoeld had. Dit was in hoofdzaak te wijten aan de Benelux-landen, die in de tweede helft van de Parijse conferentie hadden willen vasthouden aan het idee van een coalitie-leger met geïntegreerde militaire staven, in plaats van een daadwerkelijk Europees leger met een supra-nationale leiding.

Groot-Brittannië en Scandinavië tenslotte maakten geen deel uit van de Gemeenschap.

De Franse commentaren op dit uiteindelijk resultaat waren, zoals te verwachten was, verre van enthousiast. „Le Monde” begon met het ontwerp te noemen: „een pis-aller, tot stand gekomen onder Amerikaanse druk”. Het blad had het nauwelijks behoeven te zeggen, het was een gemeenplaats geworden, Het drukte daarna de in Frankrijk wijd verbreide vrees uit, dat het, met het oog op Indo-China, op de duur onmogelijk zou blijken de Franse militaire sterkte in Europa dezelfde te doen zijn als de Duitse. In latere edities drong het blad speciaal aan op de logische consequentie van - zo niet de voorwaarde voor - een gemeenschappelijke strijdmacht: een gemeenschappelijke politiek, dus snelle voortzetting van integratie op dit gebied. Een Politieke Autoriteit, een algemene Europese constitutie - deze ideeën waren in de Raad van Europa op de zitting van Augustus 1950 verschoven in verband met de strijd tussen Groot of Klein Europa. Door de drang der omstandigheden komen ze nu weer naar voren.

Geen enkele politieke partij was in zijn geheel vóór het ontwerp. De reacties van de Communisten behoeven nauwelijks commentaar. Voor de Gaullisten was een vermenging van Franse en Duitse legers ondenkbaar. In de groep van de Radicaal Socialisten was de oppositie zeer groot, Herriot en Daladier hadden zich in de Februari-debatten al uiterst scherp tegen het plan uitgelaten. Op het congres van de S.F.I.O., enkele dagen vóór de ondertekening, tekende de verdeling onder de Socialisten zich nader af. Jules Moch, Daniel Mayer en hun groep weigerden, in welke vorm dan ook, hun goedkeuring aan het plan te hechten. Guy Mollet en zijn aanhangers meenden, dat men vóór de ratificatie zou moeten stemmen, op de oude socialistische voorwaarde: deelname door Groot-Brittannië. Bij uiteindelijke stemming bleek de groep van Guy Mollet een grote meerderheid te hebben: 2401 tegen 876 stemmen.

De condities, door de Socialisten in Februari gesteld, waren door de regering Faure toen zodanig gematigd, dat men na het opstellen van het verdrag nog niet kon zeggen, of ze vervuld zouden worden of niet. Voorlopig was Duitsland geen lid van de N.A.T.O., voorlopig zag het er niet naar uit dat recrutering van Duitse troepen zou plaats vinden vóór de ratificatie, voorlopig was de Duitse strijdmacht niet sterker dan de Franse. Garanties dooi Groot-Brittannië en de Verenigde Staten waren inderdaad gekomen, en wel in een overdaad, die de waarde ervan nauwelijks vermeerderde.

Op 15 April had de Engelse regering reeds aangekondigd, dat zij van plan was, met ieder land van de Gemeenschap wederzijdse verdragen van bijstand te sluiten. In de praktijk kwam dit neer op een uitbreiding van het verdrag van Brussel tot West-Duitsland. „Le Monde” commentarieerde hierop, dat de Grote Westelijke Drie reeds in September 1950 een garantie aan Duitsland hadden verstrekt. Van meer belang waren de garanties die een waarborg vormden tegen een zich terugtrekken van Duitsland uit de Defensiegemeenschap. De Gemeenschap werd beschouwd als een lid van de N.A.T.O., en een gemeenschappelijke vergadering was voorgeschreven, wanneer een lid meende, dat het bestaan of de eenheid van een van beide in gevaar was. Het belangrijkste was echter, een verklaring van de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en Frankrijk, inhoudende dat zij elkaar volgens art. 4 van het Atlantisch verdrag zouden raadplegen, indien de stabiliteit van de Defensiegemeenschap gevaar liep, en dat zij hun troepen voorlopig in Duitsland zouden handhaven. Deze laatste clause was, zoals „Le Monde” opmerkte, het enige wat van werkelijk belang was.

Wat moet men concluderen omtrent de ontwikkeling van de Franse houding ten opzichte van Europese integratie? De bepalende factor bleek tenslotte dezelfde, angst voor Duitsland, die maakte dat Frankrijk nooit een 100% loyale partner van de Atlantische gemeenschap was, maar steeds de deur tot een directe Frans-Russische verstandhouding op een kier liet staan. De verdeling van Duitsland is van het begin af één van de grote moeilijkheden geweest, waarmee de integratie-politiek te worstelen had, en zij verzwakte de basis ervoor. Schuman's politiek is optimistisch geweest: hij rekende op een verzwakking van anti-Duits sentiment in Frankrijk, op het feit dat men in West-Duitsland zou blijven inzien, dat Europese integratie het beste doel was, waarnaar men kon streven, en op een blijven samenvallen van de wensen van Frankrijk en de Verenigde Staten.

De wensen van de Franse en Amerikaanse regeringen vielen in de zomer van 1950 niet meer samen. Het wantrouwen tegen Duitsland in Frankrijk bleek nog zeer groot te zijn. Of de Bondsrepubliek haar heil tenslotte niet in Europese integratie zal zien, moet men nog afwachten. Het idee, dat West-Duitsland zich aan de samenwerking met andere West-Europese naties zal onttrekken en zich misschien in de armen van Moskou zal werpen, speelt in de Franse bezwaren niet de hoofdrol. Waar men hoofdzakelijk bang voor is, is een algemene hegemonie van West-Duitsland op het Continent, die geaccepteerd zou worden door de Verenigde Staten en die onder meer de kansen op een wereldoorlog zou vergroten. Integratie onder die omstandigheden schijnt weinig aantrekkelijk.

De ontwikkeling die zich in de laatste weken in Frankrijk heeft voltrokken heeft geen nieuwe gezichtspunten naar voren gebracht. René Mayer had de deelname van de Dissident-Gaullisten in zijn nieuwe kabinet nodig. Hij beloofde derhalve dat nieuwe onderhandelingen geopend zouden worden, teneinde enige protocollen aan het verdrag toe te voegen, waarin aan de wensen van Gaullisten en Dissident-Gaullisten tegemoet gekomen werd. In verband met de pressie van Amerikaanse zijde is het twijfelachtig of deze onderhandelingen zullen

plaats vinden. In ieder geval zijn de voorgestelde toevoegingen, voor zover bekend, niet zeer ingrijpend, de belangrijkste betreft het onttrekken van Franse troepen aan het Europese leger voor gebruik in Overzeese Gebiedsdelen.

De oppositie tegen de Europese Defensie Gemeenschap schijnt in de laatste maanden toegenomen, speciaal onder leden van de M.R.P. en de S.F.I.O. Desondanks blijven in Frankrijk stemmen opgaan, die waarschuwen tegen het met één slag vernietigen van wat met zoveel moeite is opgebouwd en tegen het uit het oog verliezen van de tegenwoordige verhoudingen. Frankrijk heeft in de laatste jaren onder moeilijke omstandigheden plannen naar voren gebracht, die meer dan een zuiver politieke betekenis hadden. Men kan slechts hopen, dat zij de kracht zal vinden, de geest van samenwerking en progressiviteit die uit deze plannen spreekt, ook in misschien nog moeilijker omstandigheden te bewaren.

E. M.